

УДК 385.81

БІТВА ЗА МАСКВУ

Курпіс В. І.

Навуковы кіраўнік Савік С. А.

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

Бітва за Маскву – адно з найвялікшых падзей Вялікай Айчыннай вайны. Маскоўская бітва стала першай стратэгічнай паразай Германіі ў Другой сусветнай вайне. Яна развеяла міф аб нязломнасці германскай нацысцкай ваеннай машыны.

Бітва за Маскву (Маскоўская бітва, Бітва пад Масквой, 30 верасня 1941 года – 20 красавіка 1942 года) – баявыя дзеянні савецкіх і нямецкіх войскаў на Маскоўскім кірунку. Стратэгічная наступальная аперацыя нямецкіх войскаў восенню і зімой 1941 года насіла найменне «Тайфун» [1].

Галоўнай стратэгічнай мэтай для нямецка-фашысцкіх войскаў восенню 1941 г. з'яўляўся захоп Масквы. План аперацыі «Тайфун», зацверджаны Гітлерам у верасні, прадугледжваў не толькі асяроддзе і ўзяцце сталіцы СССР, але і поўнае яе знішчэнне разам з усім насельніцтвам. 30 верасня 1941 г. пачалася Маскоўская стратэгічная абарончая аперацыя, якая стала першым этапам бітвы пад Масквой і якая доўжылася 67 сутак, з 30 верасня па 5 снежня 1941 года.

30 верасня 1941 года група армій «Цэнтр» пачала наступ на Бранскім кірунку, 2 кастрычніка – на Вяземскім, 10 кастрычніка – на Калінінскім. Немцам удалося прарваць абарону савецкіх войскаў і ўзяць некалькі армій у акружэнне ў раене Бранска і Вязьмы. У найцяжэйшых умовах савецкія салдаты ўпарта адстойвалі кожны абарончы рубеж, наносілі ворагу вялікія

страты ў жывой сіле і тэхніцы. Гераічны супраціў ворагу аказвалі і акружаныя часткі, якія стрымлівалі значныя сілы немцаў. Нягледзячы на гэта, вораг працягваў рвацца да Масквы, спрабаваў узяць яе з поўначы і поўдня ў танкавыя клюшні. Да 17 кастрычніка ворагі захапілі Калінін, 18 кастрычніка – Мажайск, на ўскраінах Малаяраслаўца і Тарусы ішлі кровапралітныя баі. Над Масквой навісла сур'езная пагроза, з 20 кастрычніка 1941 года ў сталіцы і прылеглых да яе раенах было ўведзена аблогавае становішча [2].

Да канца кастрычніка гітлераўцы вымушаныя былі прыпыніць наступ на Маскву, каб папоўніць часткі людзьмі, тэхнікай, забяспечыць падвоз боепрыпасаў.

Баі ішлі цяпер на блізкіх подступах да Масквы. Набліжэнне зімы змусіла суперніка спяшацца з ажыццяўленнем аперацыі «Тайфун». Нямецкае камандаванне рыхтавала наступ у глыбокай таямніцы, аднак савецкая разведка ў першай палове лістапада раскрыла засяроджванне фашысцкіх войскаў. Таму, калі 15–16 лістапада пачалося нямецкае наступленне, яно сустрэла сур'езны супраціў. 16 лістапада ля раз'езда Дубасекава здзейснілі свой легендарны подзвіг 28 герояў – панфілаўцаў, якія знішчылі 18 нямецкіх танкаў. Вялікую ролю ў павышэнні маральнага духу абаронцаў сталіцы сыграў ваенны парад, які адбыўся на Краснай плошчы ў Маскве 7 лістапада 1941 года.

У канцы лістапада суперніку зноў удалося прасунуцца да Масквы. Вораг захапіў Клін, Солнечногорское, Яхрому, Чырвоную Паляну, аднак своечасова прынятыя савецкім камандаваннем меры дазволілі спыніць прасоўванне праціўніка. Да пачатку снежня контрударамі савецкіх войскаў быў спынен нямецкі наступ на сталіцу СССР. У перыяд з 16 лістапада па 5 снежня 1941 года гітлераўцы страцілі 155 тыс. забітымі, параненымі і абмарожанымі, каля 800 танкаў, 300 гармат і мінаметаў, да 1 500

самалетаў. За кошт актыўнай абароны РСЧА нямецкія ударныя групы пачалі губляць свае наступальныя магчымасці. Адчуўшы пералом у ходзе бітвы, савецкае камандаванне аддало загад аб контрнаступленні.

Ноччу з 5 на 6 снежня часткі Чырвонай арміі пачалі магутнае контрнаступленне, якое з'явілася поўнай нечаканасцю для нямецкага камандавання. Супернік вымушаны быў адступаць па ўсім фронце, губляючы людзей і тэхніку. Да пачатку студзеня гітлераўцы былі адкінутыя на захад на 100–200 км, Чырвоная Армія вызваліла 11 тысяч населеных пунктаў, 60 гарадоў. У ходзе разлютаваных баёў было разгромлена 38 нямецкіх дывізій, у тым ліку 11 танкавых, забіта і паранена каля паўмільёна салдат і афіцэраў. Страты ў тэхніцы склалі 1 300 танкаў, 2 500 гармат, Больш за 15 тысяч аўтамашын. Усяго ж з пачатку вайны на савецка-германскім фронце вермахт страціў 750 тысяч салдат і афіцэраў.

Дарагой цаной дасталася перамога пад Масквой. Савецкія войскі страцілі толькі забітымі 926 244 чалавекі, а ўсяго з пачатку вайны – звыш паўтара мільёна, што перавышае нямецкія страты ў 2–3 разы. Па нямецкіх дадзеных, было ўзята ў палон 5,7 млн. чалавек. Але быў сарваны план «Барбароса», сіла нямецкіх армій апынулася надламанай.

У пачатку студзеня 1942 г. контрнаступленне перарасло ў агульнае наступленне Чырвонай Арміі на большай частцы савецка-германскага фронту. Суадносіны сіл у людзях і артылерыі ў гэты час было прыкладна аднолькавым, але па танках савецкі бок меў падвойнае перавагу. Мэтай наступу былі акружэнне і разгром групы армій «Цэнтр». Але яна не была дасягнутая, паколькі войскі, вядучыя больш за месяц бесперапынныя баі, былі выматаныя, яны не размяшчалі дастатковымі рэзервамі.

На працягу трох месяцаў былі цалкам вызваленыя Маскоўская, Тульская вобласці, многія раёны Калінінскай, Смаленскай, Арлоўскай, Рязанскай і Курскай абласцей. На завяршальным этапе бітвы пад Масквой

было разгромлена 16 дивизий, потери немцев составили свыше 300 тысяч человек [3, с. 91–95].

Наиважнейшим результатом битвы под Москвой стала буйная паразитическая одна из самых могучих группировок немецких войск – группы армий «Центр». Неглядя на то, что основные силы армии «Центр» в результате этих операций не были уничтожены полностью, успех наступления советских войск на западном направлении был подавляющим. Немцы потеряли величайшее количество людей, техники и вооружения. Операция «Тайфун» провалилась. Была ликвидирована угроза столице. Эта победа стала решающей в начале года Великой Отечественной войны и первой стратегической победой Германии во Второй мировой войне. Победа в битве за Москву развеяла миф об непобедимости немецко-фашистской армии, способствовала укреплению антигитлеровской коалиции и ослаблению блока фашистских держав, активизировала освободительный процесс в Европе, активизировала наступление нацистов, вопреки фашистскому плану.

Літаратура

1. Свободная online энциклопедия «Википедия», статья «Битва за Москву» [Электронный ресурс]. – 2022. – 16 апреля. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Битва_за_Москву. – Дата доступа: 23.04.2022.
2. Диктант Победы, статья «Битва за Москву» [Электронный ресурс]. – 2021. – 1 апреля. – Режим доступа: <https://диктант.победы.рф/articles/bitva-za-moskvu-vazhneyshaya-pobeda>. – Дата доступа: 23.04.2022.
3. Арбузов, А. Т. Великая Отечественная война советского народа (в контексте второй мировой войны) : учебно-метод. пособие / А. Т. Арбузов. – Минск : Изд. центр БГУ, 2011. – 205 с.